

بر مدار اندیشه و زبان
(سیر دگرگونی زبان و اندیشه در شعر فروغ فرخ‌زاد)

منصو صبح‌نمایان

سرشناسه: صبح‌نمایان، منصوره، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور: بر مدار اندیشه و زبان (سیر دگرگونی زبان و اندیشه در شعر
فروغ فرخ‌زاد) / منصوره صبح‌نمایان.

مشخصات نشر: بوشهر: انتشارات حله، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۴۳ ص؛ ۵/۲۱×۵/۱۴ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۵۵۹-۳-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیپا

موضوع: فرخزاد، فروغ، ۱۳۱۳ - ۱۳۴۵ -- نقد و تفسیر

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۴ب۲ص/PIR۸۱۶۴

رده‌بندی دیویی: ۸۱۶/۶۲

شماره کتابشناسی ملی: ۵۳۱۳۷۲۶

انتشارات حله

دفتر مرکزی:

۰۹۱۷۸۷۱۶۱۳۶

۰۷۳۳۳۳۷۵۰۰

بر مدار اندیشه و زبان (سیر دگرگونی زبان و اندیشه در شعر فروغ فرخ‌زاد)

منصوره صبح‌نمایان

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

مطبع: آوا احمد شیخ‌زاده

طراح جلد: احمد شیخ‌زاده

قیمت: ۳۷۰۰ تومان

آدرس: بوشهر، خیابان سنگی، کوچه کنار بانک ملی شعبه گلشن سبزه کوچه

انتشارات حله

فهرست

صفحه	عنوان
۷	مقدمه
۱۳	تعریف اندیشه
۱۵	تأثیر اندیشه بر آثار شاعران
۲۳	بررسی مؤلفه‌های اندیشه در اشعار فروغ
۲۴	بازتاب عشق
۵۳	مرگ و زوال
۷۸	تنهایی
۹۸	گناه
۱۲۰	من
۱۴۳	تعریف زبان
۱۴۵	ویژگی‌های زبانی شعر فروغ فرخزاد
۱۴۵	زبان روایی
۱۶۰	کاربرد شکل قدیمی واژه‌ها
۱۷۱	فرهنگ عامیانه و زبان محاوره
۱۹۵	کاربرد صورخیال
۲۳۰	ساختار نحوی جملات
۲۳۵	منابع و مأخذ

مقدمه

در بسیاری از فرهنگ‌های هر قوم و ملتی، دنیای شگفت‌انگیزی از آثار هنری را می‌توان مشاهده کرد. هر فردی که با شناخت و کسب آگاهی از آن، می‌تواند تصویری روشن از آیین‌های آن ملت را مشاهده نمود. همواره رابطه‌ی فرهنگ و ادبیات، ارتباطی عمیق و گسترده بوده و این دو مقوله، با تأثیر متقابل بر یکدیگر، موجب رشد و زندگی جامعه را فراهم آورده‌اند. تاریخ ادبیات پر بار فارسی نیز پیوسته شاهد حضور و درخشش چهره‌های فرهیخته و خوش ذوقی بوده که با خلاقیت، دست به آفرینش آثاری زده‌اند که به بلندای تاریخ این مرز و بوم بنادان مانده و فرهنگ غنی فارسی را به جهان شناسانده است.

شعر و ادبیات با آمیختن حقایق زندگی با دنیای تخیل، که زاده‌ی ذهن خلاق شاعران و نویسندگان است، جهانی زیبا را می‌آفریند که از سویی بر مبنای خردورزی و دریافت روشن از جهان پیرامون بنا شده است و از دیگر سو با تصویرهای زیبا و روح‌نواز، زمینه را برای ارضاء ذوق زیبایسند بشر مهیا می‌کند.

تعدادی از آثار هنری و ادبی، محدود به ذوق زمان می‌شوند و تنها در

برهه‌ای از زمان مقبولیت یافته و مورد توجه قرار می‌گیرند؛ اما گروهی دیگر، مرزهای زمانی و حتی مکانی را درمی‌نوردند و در هر دوره با تازگی و طراوتی خاص، ذوق و اندیشه‌ی مخاطبان را به خود معطوف می‌کنند. راز جاودانگی این آثار بزرگ، پرداختن به مفاهیم عام بشری و مسائل فطری همه‌ی انسان‌هاست. اگر امروز پس از گذشت قرن‌ها، اشعار بزرگانی چون حافظ و مولانا و سعدی، در حافظه‌ی جمعی ایرانیان ثبت شده و در دل و ذهن همگان نقش بسته است به این دلیل است که ایشان با اندیشه‌ای پویا، از دریچه‌ی عواطف و احساسات با مخاطب ارتباط برقرار کرده‌اند و پیام خردمندانه‌ی خود را با بیانی آراسته از ذوق سلیم عرضه نه کرده‌اند و بر همین اساس، همگان را با خود هم‌دل و هم‌سو کرده‌اند.

در ادبیات معاصر نیز، هنرگاران - صورت خود را اعلام نموده‌اند که به عنوان شاخص‌های ادبی، نقشی تعیین‌کننده در جریان‌سازی‌ها و جنبش‌های ادبی ایفا کرده‌اند. در آثار این افراد، ویژگی‌هایی وجود دارد که می‌توان آن‌ها را به عنوان مشخصه‌ی یک جریان خاص برشمرد.

اگرچه «نیما» نام خود را با چنان درخششی در ادبیات معاصر حک نموده که پرتو آن، جهان ادبی معاصر را تحت‌الشعاع خود قرار داده است؛ اما این نکته نیز شایان توجه است که اگر پیروان و شاگردان خوش‌ذوق و اندیشمند او نبودند، هرگز تلاش نیما به ثمر نمی‌نشست و عقیم می‌ماند. پیروان مستعدی که هریک بذری از اندیشه‌ی نیما را در سرزمین اندیشه و احساس خود کاشتند و با پرورش شایسته‌ی آن، مانند

درختی برومند در پهنه‌ی ادبیات معاصره ریشه دوانیدند و بالیدند و همگان را از زیبایی و طراوت خود بهره‌مند نمودند. بزرگانی چون مهدی اخوان ثالث، فروغ فرخ‌زاد، سهراب سپهری، احمد شاملو و سایرین که هرکدام پرتویی از ذهن و زبان نیما گرفته و با نوآوری و استعداد خدادادی، آن را تبدیل به خورشیدی درخشان نمودند.

از جمله کسانی که در این راه به درست گام برداشته و حضور چشم‌گیر و منحصر به فرد خود را در ادبیات معاصر اثبات نموده است، «فروغ فرخ‌زاد» است. زنی که سفری در جهان خیال‌انگیز شعر را آغاز می‌کند و ندای رسا، انا تمام خویش را به گوش همگان می‌رساند. در این نوشتار تلاش شده است در حد توان و تا جایی که اندیشه و قلم یار باشد، ابعاد اندیشه و زبان این ساعر گران‌ارج مورد بررسی قرار گیرد و از لابه‌لای کلام شیرینش، شناسایی رچند اجمالی از جهان درونی وی صورت گیرد و تحولاتی که در مفولای زبان و اندیشه در اشعار او ایجاد شده است تبیین گردد.

سوره صبح‌نمایان